

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 9 Nr. 152, 2014

Skjøtselsplan for kystlynghei

Indre Øksningen,
Herøy kommune, Nordland

Annette Bär & Thomas Holm Carlsen

Bioforsk Nord Tjøtta

Hovedkontor/Head office
Frederik A. Dahls vei 20
N-1432 Ås
Tel.: (+47) 40 60 41 00
post@bioforsk.no

Bioforsk Nord
Tjøtta
8860 Tjøtta
Tel.: (+47) 40 60 41 00
tjotta@bioforsk.no

<i>Tittel/Title:</i> Skjøtselsplan for kystlynghei - Indre Øksningen, Herøy kommune, Nordland
<i>Forfatter(e)/Author(s):</i> Annette Bär & Thomas Holm Carlsen

<i>Dato/Date:</i> 26.11.2014	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 420276	<i>Saksnr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 9 (152), 2014	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-01350-1	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 34	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 7

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Nordland v/Miljøvernavdelingen	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Ingvild Gabrielsen
---	--

<i>Stikkord/Keywords:</i> Skjøtselsplan, kystlynghei, helårsbeite, lyngsviing, røsslyng, strandeng, kystmyr	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark
--	---

<i>Sammendrag:</i> Rapporten gir en beskrivelse av kystlynghei på Indre Øksningen, og anbefalt skjøtsel av kystlyngheia. I tillegg omtales det to nye naturtypelokaliteter nord for kystlyngheia: strandeng og kystmyr. Beskrivelsen av vegetasjon og naturtypeutformingene baserer seg på kartlegging sommeren 2014. Skjøtselsplanene anbefaler tiltak for skjøtsel i form av helårsbeite med Gammelnorsk sau og lyngsviing. Rapporten er utarbeidet på oppdrag fra grunneier og Fylkesmannen i Nordland.

<i>Fylke/County:</i> Nordland
<i>Kommune/Municipality:</i> Herøy
<i>Sted/Lokalitet:</i> Indre Øksningen

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Inger Hansen, konst. avdelingsleder

Annette Bär, forsker

Forord

Utarbeiding av skjøtselsplanen har blitt gjennomført på oppdrag fra beitebruker og Fylkesmannen i Nordland, miljøvernnavdelingen. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel av kystlynghei på Indre Øksningen i Herøy kommune, og skal være i samsvar med faggrunnlag for kystlynghei (Direktoratet for naturforvaltning 2012). I den sørlige delen av Indre Øksningen finnes områder der lyngsviing er anbefalt. Disse arealer er beskrevet i skjøtselsplanen og skal ses sammen med retningslinjer for sviing som er vedlagt. Generell del (A) er hentet ut fra faggrunnlag for kystlynghei, som angir en mal og retningslinjer for kystlyngheier i Norge generelt, og er ikke forfattet av undertegnede. Under beifaringen ble det også kartlagt og avgrenset to nye naturtypelokaliteter på Indre Øksningen, strandeng og kystmyr, som omtales i denne rapporten med en områdebeskrivelse (jfr. naturbasekriteriene) og kart med arealavgrensning.

Verdisettingen er definert etter DN Håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007), og faktaark for kystlynghei utformet av John Bjarne Jordal (Jordal 2014), for strandeng (Bratli 2014) og for kystmyr (Lyngstad m.fl. 2014).

Takk til beitebrukeren Svend Morten Reinertsen og Fylkesmannen i Nordland for godt samarbeid og for verdifull informasjon og tilbakemeldinger i forbindelse med utarbeiding av planen.

Tjøtta, 28.11.2014

Annette Bär
Prosjektleder
Bioforsk Nord Tjøtta

Innhold

A. Generell del - kystlynghei	3
Ulike utforminger av kystlynghei.....	3
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier	4
B. Spesiell del: Indre Øksningen, kystlynghei.....	7
Søkbare egenskaper.....	7
Områdebeskrivelse	8
Skjøtselsplan for Indre Øksningen, kystlynghei	11
Indre Øksningen, strandeng	13
Søkbare egenskaper.....	13
Områdebeskrivelse	14
Indre Øksningen, kystmyr	16
Søkbare egenskaper.....	16
Områdebeskrivelse	17
Kilder	18
Vedlegg	19
VEDLEGG 1 - Kart med oversikt over naturtyper på Indre Øksningen.....	20
VEDLEGG 2 - Kart med arealavgrensning for kystlyngheia.....	21
VEDLEGG 3 - Kart med skjøtselstiltak for kystlyngheia	22
VEDLEGG 4 - Kart med arealavgrensning for strandenga	23
VEDLEGG 5 - Kart med arealavgrensning for kystmyr	24
VEDLEGG 6 - Bilder	25
VEDLEGG 7 - Sviing som skjøtselsmetode, inkl. retningslinjer for sviing	31

A. Generell del - kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Den ble skapt i de ytterste, oseaniske strøkene langs Norges kyst der klimaet er så mildt at småfe kan gå ute hele året eller det meste av året. Om sommeren beitet også storfe i lyngheia og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene brent slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en eviggrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan også spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strakk seg fra Lofoten til Kristiansand (eller muligens Grimstad). Også på noen få øyer i ytre Oslofjorden finnes det noe lynghei, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Artsdatabanken 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Kystlyngheiene er egentlig ikke bare en naturtype, men en landskapstype som utgjøres av åpne arealer med en blanding av heivegetasjon, myr, havstrand, eng og knauser. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten helt ned til Portugal. Også i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligst kystlyngheier og dermed et spesielt forvaltningsansvar for dem. Brann, beite og økologisk variasjon (fuktighet, pH) gir til sammen et stort mangfold av økologiske nisjer i lyngheisystemet, som igjen gir rom for en rekke arter og økotypers spesielt tilpasset bestemte deler av lyngheisyklusen. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem, er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også arts mangfoldet med kalkinnholdet i jorda (pH), spesielt de skjøtselsavhengige artene.

Ulike utforminger av kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Naturtyper i Norge (NiN), deler på grunnlag av vannmetning og kalkinnhold inn kystlynghei i seks grunntyper: kalkkysthei, intermedier kysthei og kalkfattig kysthei (dvs. tørrheier) samt kalkfuktkysthei, intermedier fuktkysthei og kalkfattig kystfukthei (dvs. fuktheier). (www.naturtyper.artsdatabanken.no)

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Fukthei skiller seg fra tørrheier ved et framtrædende innslag av fuktkrevende arter og myrarter som klokkeling, blokkebær, rome og bjønnskjegg. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke.

I det følgende gis det en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i fuktighet og kalkinnhold.

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fuktheier er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt

næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkelyg, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng (NT på Rødlista 2010), som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

I nord dvs. fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttestarr og torvull er også vanlig. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellararter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier

Skjøtsel

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau sees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre sauser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsføring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Det er best både for sauene og vegetasjonen om avsviingsområdene ikke er for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauene får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område, dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden"), dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med

klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye, er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og når det er tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man skaffe profesjonell hjelp, i hvert fall første gangen.

Restaurering

I gammel lynghei, dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå fortere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

Beiting og dyrevelferd

Ved vurdering av områder med kystlynghei med omsyn til egnethet og kvalitet som beite, må forhold som vegetasjon, mengde og kvalitet av beiteplanter, tilgang på vann, mulighet for å søke ly/skygge m.m. vurderes. Tilgjengelighet med tanke på tilsyn skal også vurderes. Det stilles krav om at det er tilstrekkelig beitegrøde til at dyrenes behov for energi, protein og mineral dekkes både med hensyn til vedlikeholdsfôr og tilvekst, og at antall dyr i ulike deler av beitesesongen tilpasses beitegrunnet.

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er en hardfør, lett sau som er tilpasset utegangerdrift i store deler av året, eller hele året der og når det er vilkår for det. Krav til beitekvalitet er gjeldende ved hold av gammelnorsk sau og utegangerdrift. Driften skal være tuftet på et opplegg som sikrer god dyrevelferd. Driftsformen helårs utegangerdrift krever godkjenning fra Mattilsynet, og det forutsetter driftsopplegg og tilsyn som tar høyde for situasjoner med behov for tilleggsfôring og ly/enkelt dyrerom.

Ved kombinasjon av område med milde vintre, tilstrekkelig areal og velskjøttet beite med kystlynghei greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Om nødvendig må tilslipp av vær ordnes slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Vinterbeite til utegangersau må ha tilstrekkelig med lynghei av god kvalitet. Unge skudd av røsslyng er viktigste vinterbeiteplanta, men tilgang på starr, gras som de finner innimellom m.m. er betydningsfullt for det samlede næringsopptaket om vinteren. Innholdet av protein i fôret er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren, uten at dette er kritisk. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Tilveksten på lam og sauer av gammelnorsk sau ved helårs utegangerdrift i kystlynghei på Vestlandet og Sør-Trøndelag er undersøkt i et forskningsprosjekt. Tilveksten på lammene var høyere i flere av de

undersøkte lokalitetene i Trøndelag enn i Hordaland og Sogn og Fjordane. Det kan være flere grunner til dette, bl.a. har god tilgang på grasområder stor betydning for lammenes tilvekst, men også berggrunn og jordsmonn er faktorer som spiller inn. I noen av lokalitetene på Vestlandet ble det gjort undersøkelser der en så på tilveksten både hos lam og sauer i mer oppdelte perioder. Disse registreringene viste at det var liten tilvekst på lam fra sist i august til først i oktober, men at tilveksten på gimrer og sauer var tilfredsstillende og at disse bedret holdet utover høsten.

I Vestland fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er situasjonen at en god del av villsaualammene fra kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting. Disse lammene som ikke er slaktemodne må overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten.

Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytting til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

For mer utfyllende informasjon om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på Miljødirektoratets hjemmesider:

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

Annen aktuell litteratur

- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.

B. Spesiell del: Indre Øksningen, kystlynghei

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Indre Øksningen, kystlynghei		Kommune Herøy	Områdenr. 181810042				
ID i Naturbase Del av KF00000534 Del av BN00014065		*Registrert i felt av: Annette Bär og Thomas H. Carlsen	Dato: 25.07.2014				
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Auestad 1995. Registreringer av kulturlandskap i Alstahaug og Herøy kommune.			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:				
Hovednaturtype: D07 Kystlynghei - 80 % Tilleggsnaturtyper: D04 Naturbeitemark - 10 G05 Strandeng og strandsump - 6 % A08 Kystmyr - 3 % A05 Rikmyr - 1 %		Utforminger: D0708 Kalkfattig kystfukthei - 40 % D0707 Kalkfattig kysthei - 25 % D0710 Intermediær kystfukthei - 15 % D0420 Kalkbeitefukteng 10 % G0503 Strandeng hevdet med beite - 6 % A0804 Blanding mellom nedbørsmyr og jordvannsmyr - 3 % A0505 Åpen intermediær rikmyr i lavlandet - 1 %					
Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God		Slått		Torvtekt	Fuktig lynghei (H3) Tørr lynghei (H1) Vekselfuktig, baserik eng (G11) Våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12) Ombrotrof tuemyr (J2) Intermediær fastmattemyr (L2) Ekstremrik fastmattemyr (M3) Øvre salteng (U5) Sumpstrand (U9) Flerårig gras/urte-tangvoll (V2)
20 - 50 m		Svak	x	Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

Indre Øksningen ble befart av Annette Bär og Thomas H. Carlsen 25.07.2014 i forbindelse med kartlegging av naturtyper og utarbeiding av skjøtselsplanen for kystlynghei som er en utvalgt naturtype. Under befaringen ble også andre naturtyper på Indre Øksningen kartlagt og avgrenset. Fra tidligere av er området registrert i naturbasen som verdifull kulturlandskap (KF00000534) og som rikmyr (BN00014065). Områdebeskrivelsen er basert på kartlegging i 2014 og erstatter den gamle naturtypelokaliteten, mens kystlyngheia fremdeles inngår i det verdifulle kulturlandskapet.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Lokaliteten ligger på Indre Øksningen på en halvøy som strekker seg sørvestover og avgrenses mot havet i alle retninger, unntatt i nord. Den nordlige grensen følger gjerdetrasseen på tvers av halvøya. Lokaliteten omfatter 408 daa. En større dam på østsiden av lokaliteten har blitt tatt ut. Berggrunnen er stort sett fattig og består av gneis og noe glimmerskifer. I lavereliggende områder er skjellsand hovedsubstrat for vegetasjonsutformingen. Området ligger i mellomboreal sone og tilhører klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Kystlynghei (D07) opptrer i mosaikk med andre naturtyper som naturbeitemark (D04), strandeng (G05), kystmyr og (A08) rikmyr (A07) innenfor lokaliteten. Kystlynghei utgjør hovednaturtypen som er representert med forskjellige utforminger avhengig av fuktighetsgrad og substrat. Kalkfattig kysthei (D0707) finnes på bergkollene på vestsiden og i mindre partier på østsiden. Jordsmonn er skrint og bart berg stikker fram mellom vegetasjonen, som defineres som en tørr lyngheitype (H1). Bergkollene lengst i sør og i midten av lokaliteten er dekt av kalkfattig kystfukthei (D0708). Vegetasjonen defineres som fuktig lynghei (H3) som er etablert på et sammenhengende terrengdekkende torvlag, kun avbrutt av noen gamle torvuttak i den sørlige delen. Intermediær kystfukthei (D0710) opptrer i mosaikk med kalkbeitefukteng (D0420) i dalene mellom bergkollene i nord. Her danner skjellsand hovedsubstrat for vegetasjonsutformingen, som er preget av varierende fuktighetsforholdene og en tydelig tuestruktur. Som vegetasjonstyper klassifiseres disse arealene som fuktig lynghei (H3) i mosaikk med vekselfuktig, baserik eng (G11).

På østsiden finnes to strandeng- og strandsumpområder (G05) som holdes i hevd ved beite (G0503). Basert på vegetasjonstyper inkluderer naturtypeutformingen øvre salteng (U5), sumpstrand (U9) og flerårig gras-/urte-tangvoll (V2). Våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12) i mosaikk med G11 opptrer i tilknytning til den sørlige strandenga.

Myrpartier av kystmyr (A08) defineres som en «blanding mellom nedbørsmyr og jordvannsmyr» (A0804). Den er lokalisert i dalen lengst i sør. Som vegetasjonstype klassifiseres artssammensetning som mosaikk av ombrotrof tuemyr (J2) og intermediær fastmattemyr (L2). Mindre partier med rikmyr (A05) som er av utforming «åpen intermediær rikmyr i lavlandet» (A0505) finnes i tilknytning til mosaikk av G11 og H3, der det er vått og den kalkrike skjellsanden fører til svært artsrik vegetasjon av typen «ekstremrik fastmattemyr» (M3).

Artsmangfold

I de tørre kystlyngheiarealene (D0707) ble det registrert røsslyng, krekling, blokkebær, bjønnskjegg, rypebær, reinlav og en god del heigråmose. I fukthei (D0708 og D0710) finnes det røsslyng, krekling, torvull, blokkebær, molte, tyttebær, blåbær, slåttestarr, reinlav, heigråmose og etasjemose. Naturbeitemark (D04) som opptrer i mosaikk med fukthei er svært artsrik og arter som stortvedblad, grønnekurle, nattfiol, bittersøte, hårstarr, blåstarr, nebbstarr (NT, nært trua), engstarr, dvergjamne, slirestarr, loppestarr, gulsildre, engfrytle, dunhavre, fjellfrøstjerne, ormetunge (VU, sårbar), fjellbakkestjerne, hvitmaure, gulaks, geitsvingel, engkvein, blåtopp, blåknapp, smyle, blåklokke,

granmarikåpe, stormaure og fjelltistel ble registrert. Innslag av lyngarter består av røsslyng, krekling, blokkebær, einer, tyttebær og teiebær.

Strandengkomplekset i nord (G0503) består av flere soneringer som inkluderer også tangvoll-arter. Her ble det funnet taresaltgras, salturt, strandkryp, strandkjempe, saltsiv, saltbendel, strandnellik, myrsauløk, rødsvingel, strandrug, tangmelde, smårørkvein, hestehavre, hanekam, vendelrot, fuglevikke, mjødurt, hundekjeks, gåsemure, tiriltunge og jåblom. Overgangen fra strandeng/strandsump til mosaikken av naturbeitemark og fukthei i sør er preget av mjødurt, sølvbunke, stolpestarr, enghumbleblom, hvitkløver, gulflatberg, engsoleie, åkersnelle, taglstarr, kornstarr, særbustarr, slåttestarr, dunhavre, rødsvingel, fjellfrøstjerne, myrklegg, myrhatt, myrmjølke, hanekam og jåblom.

I kystmyra (A08) vokser torvull, hvitlyng, tranebær, rundsoldogg, myrklegg, myrhatt, bukkeblad, kjevlestarr, taglstarr, molte, krekling, flekkmarihånd, skrubbær og blokkebær.

Spesielle arter i rikmyrpartier (A05) er fjellfrøstjerne, taglstarr, hårstarr, kornstarr, loppestarr, særbustarr, stjernestarr, engstarr, slåttestarr, flekkmarihånd, bjønnbrodd, tepperot, og hanekam. Av rødlistete arter ble det registrert nebbstarr (NT, nært trua) og ormetunge (VU, sårbar).

Det er flere rødlistede fuglearter som benytter området til hekking, matsøk eller/og leveområde: fiskemåke (NT), storspove (NT), bergirisk (NT), stær (NT). Hubro (EN) ble tidligere også observert (artsdatabanken.no 2014).

Bruk, tilstand og påvirkning

Fram til 1960-tallet har Indre Øksningen blitt brukt til storfebeite for gårdene i nærheten. I den tiden gikk det ca. 30 nordlandsfé på halvøya. På 1980-tallet var det noen få år med kviger på beite og fram til da har området vært helt fritt for trær og busker. Siden 1980-tallet har ikke området blitt beitet. Spesielt i den nordlige delen av halvøya har det grodd igjen og busker og trær har etablert seg. Disse arealene har blitt tatt ut av kystlyngheilokaliteten både på grunn av gjengroing og at det ikke er noen planer om framtidig beiting. I 2013 ble det satt opp gjerde i den sørlige delen av halvøya Indre Øksningen som nå utgjør naturbaselokaliteten «Indre Øksningen, kystlynghei». Arealet beites av 20 sau av gammelnorsk rase på helårs utegang. I perioder økes besetningen til 30 dyr om sommeren for å avlaste andre beitearealer. Per i dag vurderes tilstand/hevd som svak, men ved riktig skjøtsel i framtida vil tilstanden kunne bli bedre.

I den sørlige delen av lokaliteten finnes det spor etter flere torvuttak hvor bart berg stikker fram. Det går en turløype gjennom lokaliteten med en postkasse, og benker er satt opp på en av de høyeste toppene i sør. Det er planlagt å sette opp et leskur for sauene i nærheten av dette området hvor det er satt opp benker.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert.

Skjøtsel og hensyn

Det er svært positivt at området er blitt beitet av gammelnorsk sau på helårsbeite siden 2013. Det anbefales å fortsette med dette beiteregimet. Det anbefales også å svi gammel røsslyng i noen partier for å fornye røsslyngbestanden og forbedre vinterbeite.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten er en del av et verdifullt kulturlandskap som er registrert i naturbasen (KF00000534). Landskapet er åpent og særegent med småkupert terreng som danner en mosaikk av forskjellige naturtyper, som kystlynghei, naturbeitemark, strandeng, kystmyr og rikmyr.

Verdibegrunnelse

Lokaliteten består av en mosaikk av forskjellige naturtyper og utforminger som følge av stor variasjon i jordsmonn/berggrunn, næringsforsyning, fuktighetsforhold og terrengformasjon. Dette gjør at området er svært artsrikt, spesielt der skjellsand påvirker vegetasjonen. I disse partiene ble det registrert rødlistede karplanter som nebbstarr (NT, nært trua) og ormetunge (VU, sårbar). Det finnes også rødlistede fuglearter som benytter området som leveområde. Området omfatter 408 daa og er åpent med en beskjeden forekomst av kratt eller trær. Hevd er litt svak per 2014, noe som skyldes at beiting først har kommet i gang i løpet av 2013 og at det finnes noen partier med gammel røsslyng som bør svis. Likevel settes verdien til A, svært viktig, siden videreføring av beiting og anbefalinger om sviing vil sikre kvaliteten av denne lyngheilokaliteten.

Skjøtselsplan for Indre Øksningan, kystlynghei

DATO skjøtselsplan: 03.oktober 2014

UTFORMET AV: Annette Bär

FIRMA: Bioforsk Nord, Tjøtta

UTM: 33 W 373216 7320910

Gnr./bnr.: 8/1

AREAL (nåværende): 408 daa

AREAL etter evt.restaurering:

Del av verneområde? Nei

Mål

Hovedmål for lokaliteten:

- Holde landskapet åpent uten gjengroing og innslag av fremmedarter
- Bedre hevd av kystlyngheia

Konkrete delmål:

- Fortsette med helårsbeiting i lyngheia
- Øke forekomsten av ung røsslyng i kystlyngheia

Tilstandsmål arter:

- Røsslyng skal forekomme i forskjellige utviklingsfaser i lyngheia
- Lokaliteten skal være habitat til rødlistede arter

Aktuelle tiltak

Generelle tiltak:

Helårsbeite med gammelnorsk sau, 20 dyr på vinterbeite.

Om sommeren kan det være mulig å øke antall sau. Dette må følges opp siden området ikke har vært beitet på lenge.

Dersom det er behov for tilleggsfôring om vinteren bør fôringsplassen ligge fortrinnsvis i den nordvestlige enden av lokaliteten der det også er lettest framkommelig med båt. Fôringsplassen bør begrenses til et lite areal ved gjerdeklyv og ikke spres langs hele gjerdetrasseen, siden det er svært artsrike vegetasjonstyper som kan ta skade av tråkk og fôrrester dersom det blir liggende igjen.

Se ellers skjøtselsplanens Generelle del A side 4.

Prioritering (år)

Ant daa og kostnad

Årlig

408 daa

<p><u>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:</u></p> <p>Sviing. For å forbedre røsslyngtilstanden og dermed beitegrunnetaget spesielt vinterstid er sviing anbefalt. Det er få områder i lokaliteten som har behov for sviing per i dag. Dette fordi røsslyngen generelt er i ung fase eller for at områdene der røsslyng finnes er ekstremt skrinne og ikke egner seg for sviing. Se «Sviing som skjøtselsmetode, inkl. retningslinjer for sviing» i vedlegg 7. Aktuelt område per 2014 er avmerket på kart, vedlegg 3.</p>	<p>2015 Og etter ca. 15 år, avhengig av utviklingsfasen til røsslyngen</p>	<p>7 daa</p>
---	---	--------------

Utstyrskrav: Utstyr til sviing; propanbrennere, brannvifter; gjerde har nettopp blitt satt opp i 2013.

Oppfølging

Skjøtselsplanen skal evalueres innen: 5 år

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: tilstanden av røsslyng

Tilskudd

søkt år: 2014

søkt til: Utarbeiding av skjøtselsplan

tildelt år: 2014

tildelt fra: Handlingsplanmidler for utvalgte naturtyper, Fylkesmannen i Nordland

Skjøtselsavtale parter: Ikke inngått skjøtselsavtale

Ansvar

Beitebruker Svend Morten Reinertsen har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen

Fylkesmannen i Nordland v/miljøvernavdelingen har ansvar for oppfølging og veiledning i tråd med handlingsplan for kystlynghei.

Indre Øksningen, strandeng

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Indre Øksningen, strandeng		Kommune Herøy		Områdenr. 181810040		
ID i Naturbase Delvis av KF00000534		*Registrert i felt av: Annette Bär og Thomas H. Carlsen		Dato: 25.07.2014		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige)				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype: G05 Strandeng og strandsump - 70 % Tilleggsnaturtyper: G04 Sand- og grusstrand - 20 % G06 Driftsvoll - 10 %			Utforminger: G0501 Stort strandengkompleks G0402 Overgang til strandeng G0603 Flerårig gras/urtetangvoll			
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) Kjørespor, telefonledning						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 - 50 m		Svak		Beite	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/ hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

Indre Øksningen ble befart av Annette Bär og Thomas H. Carlsen 25.07.2014 i forbindelse med kartlegging av naturtyper og utarbeiding av skjøtelsesplanen for kystlynghei som er en utvalgt naturtype. Under befaringen ble også andre naturtyper som denne strandenglokaliteten kartlagt og avgrenset. Fra tidligere er Indre Øksningen registrert i naturbasen som verdifull kulturlandskap (KF00000534) hvor strandenga delvis ligger innenfor og som rikmyr (BN00014065). «Indre Øksningen, strandeng» er ikke en del av den gamle naturtypelokaliteten (rikmyr), men vil fremdeles inngå i det verdifulle kulturlandskapet. Her bør avgrensningen av kulturlandskapslokaliteten rettes til at den omfatter hele strandenglokaliteten.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Strandenglokaliteten ligger relativt skjermet på vestsida av Indre Øksningen. Den er avgrenset i nord av ei vik som er skjermet av en høy kolle mot havet fra vest. På den andre siden mot øst er lokaliteten avgrenset mot en sti som går i nord-sørretning. Videre sørover smalner strandenga av mot en lav bergkolle sentralt i lokaliteten. I sør deles strandenga av en lav bergrygg som ender ute i sjøen i en liten bergkolle. Arealet på lokaliteten omfatter 27,4 daa. Substratet er i all hovedsak finkornet kalksand, men også noe grovere grus og stein i den nordlige delen. Berggrunnen er fattig og består av gneis og noe glimmerskifer. Området ligger i mellomboreal sone og tilhører klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten består av naturtypen strandeng og strandsump (G05) som utgjør omtrent 70 % av det totale arealet. Utformingen i strandengpartiene betegnes som strandengkompleks (G0501). Resterende 30 % er fordelt mellom sand- og grusstrand (G04) med utforming overgang til strandeng (G0402) og driftsvoll (G06) med utforming flerårig urte/gras-tangvoll (G0603). Lokaliteten er kompleks med tanke på vegetasjonstyper. I sand- og grusstranda er det i all hovedsak vegetasjonstypen U3a - Salin og brakk forstrand/panne, salturtutforming som dominerer. Stranenga har fine soneringer av ulike vegetasjonstyper som U5a - Øvre salteng, saltsivutforming, U5b - Øvre salteng, rødsvingelutforming og U5c - Øvre salteng, rødsvingel-fjærekoll-tiriltungeutforming. Over strandenga finnes et belte med V2c - Flerårig gras/urte-tangvoll, en grasutforming som avgrenser lokaliteten mot andre naturtyper ovenfor strandengkomplekset. Enkelte steder finnes partier med V4b - Driftinfluert sand-forstrand, sandslirekneutforming.

Artsmangfold

I den nederste delen av lokaliteten i sand- og grusstrandsonen er vegetasjonen svært sparsom, her er kun litt salturt. I partier med øvre salteng dominerer arter som rødsvingel, saltsiv, strandkjempe, strandkryp, strandnellik, tiriltunge og fjæresauløk, alt etter hvilken utforming av øvre salteng som forekommer. Nordlig tungras og sandslirekne vokser i driftsinfluerte partier i overgang mellom sand-grusstrand og øvre salteng. I tangvollbeltet dominerer flere høgvekste gras og urter som strandrug, hestehavre, vendelrot, krushøymole og kveke. Her finnes også arter som gåsemure, vassarve og tangmelde. Andre arter som ble funnet i overgangen mot kulturmark er småengkall, rødkløver, fuglevikke og småørkvein.

Bruk, tilstand og påvirkning

Området blir ikke beite per i dag, men har vært en del av et felles beiteområde fra tidligere. Tilstanden på strandenglokaliteten er svært bra. Spesielt er det fine soneringer av øvre strandeng og driftsinfluert sand-forstrand. Det går et kjørespor gjennom lokaliteten på sandstranda.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert

Skjøtsel og hensyn

Driftsvollen er frodig og kunne med fordel ha blitt beita, men av hensyn til fine og sårbare soneringer lengre ned i strandenga frarådes beite. Hvis beite innføres i strandenga bør beitetrykket være lavt og kun med sau eller lette raser med storfe. Det er forøvrig ingen behov for beite i selve strandenga.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger delvis innenfor det i naturbasen registrerte, verdifulle kulturlandskapet (KF00000534) som er småkupert og består av en naturlig mosaikk av kystlynghei, myr og strandeng. Landskapet har særpreg pga. terrengformen. Området er stort sett fri fra store inngrep, bortsett fra noen gamle torvuttak lengst i sør.

Verdibegrunnelse

Strandenga på Indre Øksningen er kompleks, har fine soneringer, har mange ulike vegetasjonstyper og er relativ stor. Det er ingen tegn til gjengroing i lokaliteten selv om de øverste delene av tangvollen er frodig med kraftigvokste urter og gras. Sandstranda er fattig på vegetasjon. Det ble ikke registrert rødlistede arter eller andre spesielle eller sjeldne arter i lokaliteten. Det går også et svakt kjørespor gjennom lokaliteten, noe som trekker verdien litt ned. Strandenga får verdi B, viktig.

Indre Øksningen, kystmyr

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Indre Øksningen, kystmyr		Kommune Herøy		Områdenr. 181810041		
ID i Naturbase Del av KF00000534 Del av BN00014065		*Registrert i felt av: Annette Bär og Thomas H. Carlsen		Dato: 25.07.2014		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige)				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype: A08 Kystmyr - 100 % Tilleggsnaturtyper:			Utforminger: A0804 Blanding mellom nedbørsmyr og jordvannsmyr - 100 %			
Verdi (A, B, C): C		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 - 50 m		Svak		Beite	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/ hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

Indre Øksningen ble befart av Annette Bär og Thomas H. Carlsen 25.07.2014 i forbindelse med kartlegging av naturtyper og utarbeiding av skjøtelsesplanen for kystlynghei som er en utvalgt naturtype. Under befaringen ble også andre naturtyper som denne kystmyrlokaliteten kartlagt og avgrenset. Fra tidligere er Indre Øksningen registrert i naturbasen som verdifull kulturlandskap (KF00000534) og som rikmyr (BN00014065). Områdebeskrivelsen er basert på kartlegging i 2014 og erstatter den gamle naturtypelokaliteten, mens kystmyra fremdeles inngår i det verdifulle kulturlandskapet.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Kystmyra ligger på Indre Øksningen på en halvøy som strekker seg sørvestover. Lokaliteten strekker seg i nord-sørretning og avgrenses av bergkoller på vest- og østsida. Avgrensning på nordsida er mindre tydelig i terrenget og er satt der myrpreget avtar og trær og kratt har begynt å etablere seg. Lokaliteten omfatter 15 daa. Berggrunnen er fattig og består av gneis og noe glimmerskifer. Området ligger i mellomboreal sone og tilhører klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten består 100 % av hovednaturtypen kystmyr (A08) med utformingen «Blanding mellom nedbørsmyr og jordvannsmyr (A0804). Kystmyra viser en tuestruktur som er mer utpreget i den nordlige delen av lokaliteten. Den sørlige delen har en mer slett overflatestruktur. Vegetasjonstypene ombrotrof tuemyr (J2) og intermediaær fastmattemyr (L2) opptrer i mosaikk.

Artsmangfold

Kystmyra er svært artsfattig. Flaskestarr dominerer sammen med torvull. Ellers finnes det bukkeblad, rome, molte, hvitlyng, åkersnelle, flekkmariehånd og tepperot. På tuene er det en større andel av røsslyng, krekling, blokkebær, skrubbær og rypebær.

Bruk, tilstand og påvirkning

Kystmyrlokaliteten er intakt og ikke synlig påvirket av inngrep. Den ligger nord for det inngjerdete sauebeiteområdet.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert.

Skjøtsel og hensyn

Det kreves at hydrologien holdes intakt for å opprettholde myras særegne egenskaper; dvs. at det ikke skal foretas grøfting/drenering eller uttak av masser (torv) som vil forstyrre hydrologien og føre til bl.a. gjengroing med kratt.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger i et område registrert som verdifullt kulturlandskap som er småkupert og består av en naturlig mosaikk av kystlynghei, myr og strandeng. Landskapet har særpreg pga. terrengformen. Området er stort sett fri fra store inngrep, bortsett fra noen gamle torvuttak lengst i sør.

Verdibegrunnelse

Lokaliteten er en del av et stort, verdifullt kulturlandskap bestående av kystmyr, kystlynghei med forskjellige utforminger og strandengkomplekser. Kystmyra virker intakt og har ingen inngrep. Størrelsen av lokaliteten er noe begrenset med sine 15 daa og sammen med kriteriet om beliggenhet i den mellomboreale sonen settes verdien til C, lokalt viktig.

Kilder

Bratli 2014. Faktaark for strandeng og strandsump. Upublisert.

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper - Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).

Direktoratet for naturforvaltning 2012. Faggrunnlag for kystlynghei. DN-rapport.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA temahefte 12:1-179

Jordal, J.B. 2014. Faktaark for kystlynghei. Upublisert.

Lyngstad, A., Moen, A. & Øien, D.-I. 2014. Faktaark for kystmyr. Upublisert.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.

Often, A. et al. 2003. Rapport fra registreringer i kulturlandskap i Nordland 1992-95. Red. av Fylkesmannen i Nordland. 141s.

Vedlegg

Nr	Emne
1	Kart med oversikt over naturtyper på Indre Øksningan
2	Kart med arealavgrensning for kystlynghei
3	Kart med skjøtselstiltak for kystlynghei
4	Kart med arealavgrensning for strandeng
5	Kart med arealavgrensning for kystmyr
6	Bilder
7	Sviing som skjøtelsesmetode, inkl. retningslinjer for sviing

---

VEDLEGG 1 - Kart med oversikt over naturtyper på Indre Øksningen

Figur 1: Oversikt over registrerte naturtyper med verdisseting (A, B eller C) på Indre Øksningen.

VEDLEGG 2 - Kart med arealavgrensning for kystlyngheia

Figur 2: Arealavgrensning av kystlyngheilokaliteten på Indre Øksningen, Herøy kommune. Lokaliteten er verdissatt i naturbasen til verdi A, svært viktig.

VEDLEGG 3 - Kart med skjøtselstiltak for kystlyngheia

Figur 3: Anbefalte skjøtselstiltak for kystlyngheilokaliteten.

VEDLEGG 4 - Kart med arealavgrensning for strandenga

Figur 4: Strandenglokaliteten består av en fin sonering av forskjellige vegetasjonstyper. Strandeng er verdisatt til verdi B, viktig.

VEDLEGG 5 - Kart med arealavgrensing for kystmyr

Figur 5: Kystmyrlokaliteten strekker seg i nord-sør-retning og ligger inneklemt mellom bergkollene nord for den beittede kystlynghei-lokaliteten. Kystmyr er verdisatt til verdi C, lokalt viktig.

VEDLEGG 6 - Bilder

Bilde 1: Kystlynghei på Indre Øksningen består av fattig kystlynghei med forskjellige utforminger, kystmyr og strandeng (Foto: A. Bär).

Bilde 2: Kystlynghei i den sørlige delen av Indre Øksningen hvor det har blitt tatt ut torv tidligere (Foto: A. Bär).

Bilde 3: Fattig røsslyng-krekling dominert kystlynghei i den sørlige delen av kystlyngheilokaliteten på Indre Øksningen. Bildet er tatt sommeren 2014 etter en ekstrem tørr, snøfri og forholdsvis varm vinter som har ført til stress hos røsslyng. Deler av røsslyngbestanden er død (Foto: A. Bär).

Bilde 4: Strandengkompleks i den nordøstlige delen av kystlyngheilokaliteten på Indre Øksningen (Foto: A. Bär).

Bilde 5: Kystlynghei består av både fukthei, lav dominerte, røsslyng-krekling dominerte og svart skrinne partier med kystlyngheivegetasjon. Mellom bergkollene finnes det kystmyr (Foto: A. Bär).

Bilde 6: Strandenga er verdisatt til verdi B, viktig (Foto: A. Bär).

Bilde 7: Strandenga har en stor variasjon i vegetasjonstyper (Foto: A. Bär).

Bilde 8: Strandenglokaliteten viser en fin sonering avhengig av terrengforhold (Foto: A. Bär).

Bilde 9: Strandenga med myrsauløk i forgrunn og et tydelig strandrugbelte lenger opp (Foto: A. Bär).

Bilde 10: Kystmyrs som er verdisatt til verdi C ligger mellom bergkollene (Foto: A. Bär).

Bilde 11: Nordlige delen av kystmyrlokaliteten (verdi C) med litt mer utpreget tuestruktur (Foto: A. Bär).

VEDLEGG 7 - Sviing som skjøtselsmetode, inkl. retningslinjer for sviing

Lyngsviing som skjøtselsmetode - en kort introduksjon

Målet med lyngsviing er å forbedre beitet i lyngheier og sikre det biologiske mangfoldet. Røsslyngplanten taper beiteverdi når den blir gammel og forvedet og den bør derfor fornyes regelmessig gjennom sviing, normalt når den har nådd en alder på 15-25 år. I løpet av levetiden gjennomgår røsslyngen 4 faser, fra pionerfasen (0-6 år), byggefasen (6-15 år), moden fase (15-25 år) til degenererende fase (25 -50 år). I moden fase blir vedproduksjonen større enn bladproduksjonen. Det er nå sviing må til for å brenne bort den gamle forvedede røsslyngen og samtidig stimulere både nyspiring fra røttene og frøspiring fra frø lagret i jordsmonnet (Kvamme et al. 2009).

På Helgelandskysten og i Nord-Norge generelt vil røsslyngen vokse langsommere grunnet lave sommertemperaturer (Direktoratet for naturforvaltning 2012). Sammenlignet med Vestlandet er det derfor ikke behov for å brenne like ofte. Beitetrykk vil også påvirke og gi variasjoner i røsslyngens livssyklus. For svakt beitetrykk i en røsslynghei vil kunne gjøre at lyngen vokser hurtig, og gammel røsslyng vil tape beiteverdi. For sterkt beitetrykk vil kunne gjøre at røsslyngen blir utkonkurrert av gras, halvgras og urter.

Røsslyng er en brukbar beiteplante og det er de friske årsskudda, både langskudd og kortskudd, som hovedsakelig blir beitet. God beitetilgang i sommerhalvåret er viktig for at dyra skal ha god kondisjon når vinteren kommer. Det er først og fremst på vinteren at dyrene beiter på røsslyngen. Sviing av gammel røsslyng vil ved siden av å gi et bedre vinterbeite, bedre sommerbeitet ved at urter og gras vil utgjøre en større del av plantebestanden de første årene etter sviing. Både sviing og rydding er gode tiltak for bedring av beitekvaliteten sommerstid, i stedet for grøfting og planering i verdifulle lyngheiområder.

Det er viktig at lyngheiene beites etter sviing slik at trær og andre uønskede planter ikke etablerer seg i sviflatene. Det viktigste beitedyret i lyngheiene er utegangersauen som spiser av røsslyngen om vinteren. Helårs utegangersau foretrekker gras og urter om sommeren, mens om vinteren er det viktig med tilstrekkelige arealer med røsslynghei. En vedlikeholdt lyngheimosaikk gir den høyest mulige biodiversiteten hos kystlyngheiene og det beste beitet for helårs utegangersau. Brannflatene må ha begrenset størrelse for at en skal oppnå denne mosaikken. Dette er også viktig fordi store brannflater vil ta livet av mus, insekter og andre dyreslag som ikke klarer å flykte ut av brannfeltet eller ned under bakken. Med en småskala mosaikk vil også innvandringen av planter og dyr gå hurtigere til de nysvidde, mer næringsrike, feltene. Det er likevel viktig å ta hensyn til sviing i områder med svært mye gammel røsslyng (store gamle røsslyngstammer mer eller mindre uten blad). I disse kan størrelsen på sviflatene økes noe for å forhindre at beitetrykket blir for stort på små sviflater i etterkant av sviing, da det vil spire mye ung og fristende røsslyng. Det er avgjørende å nøye følge med beitetrykket etter sviing, for å unngå at sauen beiter for mye slik at de unge røsslyngskuddene ikke rekker å etablere seg.

På Helgeland blir ikke røsslyngplantene like store sammenlignet med Vestlandet, og andelen brennbar ved i de gamle plantene er ikke like høy. Det kan derfor oppleves som om det er vanskelig å få fyr på lyngheiene her i nord. I gras- og urterike heiområdene er det også en mindre andel røsslyng, og et sammenhengende brennbart vegetasjonsdekke er derfor mer sjeldent. Det er avgjørende at lyngbuskene over jorda er tørre nok for å få fyr, og at jordoverflaten er tørr nok for at mosedekket skal brenne. Det er derfor bra hvis man utfører sviing etter noen dager med vind. I gamle dager sa man at det skulle ha blåst nordavind i minst tre dager før lyngsviing (Norderhaug et al. 1999). Sviingen foretas best i vintermånedene februar og mars, men er det mye snø kan det utsettes til begynnelsen av april. Vær oppmerksom på hekkende fugl og gjeldende regler for åpen brenning (se Retningslinjer for sviing lenger ned). Det er også mulig å svi sein høst. For å ha kontroll over brannen er det viktig at det er tørt i jordbunnen, eller at den er våt, slik at ikke jorda får for høy temperatur og ilden sprer seg ukontrollert. Frossen eller våt jordbunn vil også hindre at humusen med frøbanken vil brenne opp.

På selve dagen før sviing er det fint hvis vinden er jevn og stabil og av passe styrke. Svak vind vil gjøre at lyngen brenner dårlig, og svak vind skifter lett retning. Vinden bør heller ikke være for sterk. Da flytter brannfronten seg så hurtig at brannen blir ufullstendig, en kan også lett miste kontroll på brannen. Tradisjonelt sa man at passe vind var laber bris. For å få slukket brannen må man før sviing planlegge å svi mot en naturlig avslutning i terrenget, for eksempel toppen av en haug, bart berg, myrområde eller sjø. Hvis ikke dette er mulig, bør man svi av små branngater i kantene og i enden før en svir av det store feltet.

Terrenget bestemmer hvor mange personer som trengs ved sviingen. En åpen mark uten naturlige grenser for brannen krever flere personer for å kontrollere flammene sammenlignet med avsviing av nes ut mot sjøen der det kan holde med en eller to personer.

Retningslinjer for sviing

(redigert etter SNO-retningslinjer, gjeldende fra 2011)

Det formelle

- Det er kommunen som er myndighet vedr. åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom «forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner». Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon for forbudet.
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Kontakte Statens Naturoppsyn (SNO) v/Runar Omnøy for å avklare forekomst av og behov for hensyn til fugl i området.
- Kontakt evt. også Norsk Ornitologisk Forening (NOF).

Planlegging

- Antatt svisyklus ligger generelt i Norge på omtrent 15 år, i Nord- Norge noe lenger. Men hvor ofte en bør svi samme delflate avhenger av røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Sjekk røsslyngtilstanden: gammel og grov røsslyng bør brennes, men regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng i området brennes før ny kommer tilbake. Vær oppmerksom på at planteproduksjonen er lav det første året etter sviing. Det er også viktig å huske på at der målsetningen er å bevare kystlynghei bør en i utgangspunktet ikke svi samme flate oftere en hvert tiende år. For hyppig lyngsviing fører til utvasking av plantenæringsstoffene.
- Planlegg godt hvor det skal brennes (se vedlegg 2 med anbefalte sviområder) - en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Sviing i lynghei bør skje i mosaikk med flater på maks 10-15 dekar for å få best mulig variasjon. I områder med svært mye gammel røsslyng (store gamle røsslyngstammer mer eller mindre uten blad) kan sviflatene økes noe for å forhindre at beitetrykket blir for stort på små sviflater i etterkant av sviing, da det vil spire mye ung røsslyng. Det er avgjørende å nøye følge med beitetrykket etter sviing, for å unngå at sauene beiter for mye slik at de unge røsslyngskuddene ikke rekker å etablere seg.

- Svi ikke to nabosviflater etter hverandre. Det anbefales å vente 3-5 år før en svir nabosviflaten. Vindstyrken og -retning vil imidlertid avgjøre hvor det er best å svi (vanligvis brenner man med vinden). Det viktigste er å få svidd! Dette betyr at man kan være noe fleksibel med den endelige avgjørelsen av hvilken sviflate som skal svis av, avhengig av tilgjengelighet av eventuelle naturlige avslutninger for flammene.
- Ha en plan for hvordan brannen skal slukkes. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter, bart berg eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 meter. Branngater skapes ved å svi av flater samme år som sviinga eller året før. Svi branngatene i svak vind og om mulig mot vindretningen, slik at vegetasjonen brenner langsomt med relativt høy varme.
- Utstyr som trengs til sviing: gassbrenner/blåslampe for å få fyr, og brannslukkere. Brannslukkerne består av en metallplate montert på et langt skaft. Det anbefales å bruke de langskaftede skogbrannvisperne som brannvesenet bruker. Kontakt brannvesenet for lån eller kjøp av disse. Et godt alternativ er aluminiumspader på lange skaft. Flammene slukkes med brannvifte/aluminiumspade gjennom å «slå» på flammene slik at de kveles.
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (seint høst til tidlig vår fram til senest 15. april). Senere må man søke spesielt om tillatelse (Fylkesmannen).
- Det bør vises særlig aktsomhet ved sviing på tynt jordsmonn av hensyn til fare for erosjon og skader på fjell.
- Busker av vanlige treslag på over en meter skal kappes og fjernes før eller etter sviing i områder som er viktig for beiting, biologisk mangfold eller friluftsliv.
- Ta hensyn til fugl. Brenning skal skje før hekketiden. Vær obs på at noen arter, for eksempel havørn, legger egg allerede i mars.
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner. For å bevare kulturminner skal det ikke brennes helt inntil disse. Dette skjer for eksempel ved at det finryddes en sone på bakken på 1-3 meter rundt kulturminner før brenning.

Under brenning

- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker. Kunstfiber smelter lett.
- Begynn tidlig for å utnytte dagslyset! Det kan ta lang tid å få slukket brannen og en bør sette av hele dagen.
- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke.
- Vanligvis brenner man med vinden. Vurderingen av hvilken retning flammene skal gå avhenger også av sviflatens topografi, fuktighet og branngater/naturlige grenser. Det kan være enklere å få lyngheia til å brenne i oppoverbakke. Men vær oppmerksom på at flammene sprer seg mye raskere oppover en bakke enn nedover. Flammene sprer seg også betydelig raskere med vinden enn mot vinden. Det er viktig å ha arealet under full kontroll, f. eks. at det er omringet av snø eller har naturlige eller skapte grenser/branngater. Ved usikkerhet er det bedre å tenne på øverst i terrenget og/eller brenne mot vinden. Det vanligste er likevel å la brannen følge vindretningen.
- Ha godt mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lang skaft, snøskuffer etc.).
- Bruk gassbrenneren/blåselampen til å tenne på flere steder ved siden av hverandre slik at det hurtig danner seg en brannfront. Dette vil gi en mer fullstendig brenning, da den intense varmen fra brannfronten gjør at vegetasjonen tørker noe før den tar fyr.
- Da brannen er startet og brannfronten er skapt slukker man den brannfronten som brenner i feil retning, og følger etter på begge sider for å forhindre at brannfronten får utvikle seg mot sidene.

- Kartavgrensede sviflater kan inneholde en del myrpartier og annet som ikke kan/må svis. Det viktigste er å fornye røsslyng og holde ned gjengroingsarter. Punktvisi der det trengs. Dette gjelder spesielt i kuperte områder med fuktigere søkk mellom lyngtuene.
- Slukk omtrent to timer før det blir mørkt, og bruk tiden på å kontrollere at alt er under kontroll. Det er lettere å se røyk i dagslys.
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden ved å «slå» på flammekilden slik at ilden kveles. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke.
- Tar det fyr i maurtuer vær oppmerksom på at disse kan ulme i dagevis hvis man ikke svir av all vegetasjon/material som kan brenne.

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket. Brann i humusen vises ved at det kommer opp litt røyk fra bakken. Disse «underjordiske» brannene kan spres ukontrollert hvis man ikke forsikrer seg om å slukke ved å trampe på bakken.
- Ha nok beredskap ved behov for etterslukking.
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Fjern døde busker og kvister. Døde busker som står igjen etter sviing kan ellers forårsake jurbetennelse som en følge av stikk- og rispskader hos dyr som går på beite i disse områdene. Eventuelle busker og trær som ikke allerede er blitt fjernet før sviing anbefales også fjernet.
- Tegn inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent!
- Svidde felt bør sjekkes for uønsket oppslag av fremmede og problematiske arter og trær 2-4 år etter sviing, og eventuelle oppslag ryddes. Hvis oppslag av trær ikke blir nedbeitet kan en oppjustering av beitetrykket hjelpe.

Spesielle hensyn for Indre Øksningan

Siden området ikke har blitt svidd før/i nyere tid må man samle erfaring i de første årene om:

- Hvordan sviing fungerer, f.eks. der det er skrint kan det være vanskelig å sette fyr på vegetasjonen og hvorvidt flammene kan gå videre uten å slukne med en gang.
- Hvor raskt røsslyngen og annen vegetasjon regenereres etter sviing.
- Hvor ofte man bør svi samme delflate. Dette er avhengig av røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Antatt syklus ligger mellom hvert 15. og 20. år.
- Etter sviing vil sviflatene ofte bli ekstra populære beiteområder. Beitetrykket på sviflatene kan da bli så hardt at det hindrer regenerering av røsslyngen. Det er derfor viktig å følge med på beitetrykket.